

El mas de la Volta

Focs que no cremen, capots de la guàrdia civil ballant estranyes danses i una misteriosa protagonista... L'escàndol esdevingut fa mig segle al 'mas de la por' encara és recordat pels més vells.

La fama del mas, en terme de Planes de la Baronia (Comtat), i dels fets escandalosos que s'hi van produir allà pels anys quaranta, manté plena vigència entre les generacions que els van viure.

A la primera indicació:

—Ah, sí, el mas de la por —va dir la senyora Joaquina Gascó, de la Vall de Gallinera—, el meu home et dirà com ballava el capot de la guàrdia civil.

El seu home, el senyor Vicent Puig, explica:

—Davant el mas hi havia una caseta de *camíners*. I allí es veu que hi havia una monja. Una monja o paregut a això.

—Dien “la monja” —confirma Joaquina.

—I la guàrdia civil va acudir perquè s'encenia el mas, que veien el fum i tot, però no es cremava res...

—La monja, diu que ho feia vore.

—...I la guàrdia civil penjava el capot, i el capot, ell a soles, se'n tornava cap avall.

—El mas de la por, s'ha quedat.

—La dona aquella, la monja, segons diuen, estava en conill en el llit, i es veu que tenia els llibres davant...

—Una monja feia les bruixeries.

Es va viure una gran confusió col·lectiva. El senyor Santiago Seguí, de Gaianes, a la mateixa comarca, va descriure els fets com es veien des dels masos i pobles de la vora: “S'encenia la bodega i al cap del rato no hi havia fum, s'encenia el terrat, hi havia una fumeguera de mil dimonis, i no passava res en acabant.”

Tocant al foc misteriós, deia el senyor Ernesto Seguí, també de Gaianes: “Tots els

que van anar a auxiliar, vinga a tirar poalades d'aigua, i el foc no aconseguien apagar-lo.” Ara bé, el senyor Francisco Català, de Planes, deia contràriament: “Van anar cap allí a apagar-lo, però només es veia una flameta per damunt, de rissa, no cremava ni res.”

I mentre que, segons la versió més estesa, “el mas s'encenia en flames, però no es cremava res”, també hi ha qui, com ara els senyors Rafael Mazaner i Virgília Mazanet, matrimoni resident a la Vall de Gallinera, asseguren que “feen vore que el mas es cremava dos voltes, però a la que feia tres sí que diu que es va cremar de veritat.”

No cal dir que un fenomen d'aquestes característiques, les autoritats competents l'havien de considerar francament inacceptable a mitjan segle XX. El senyor Santiago Seguí ho resumia perfectament:

—El teniente coronel de la guàrdia civil d'Alacant li diu, quan va vore allò, al capità d'Alcoi: *'lena, lena y leña; y si no, le quito las estrellas'*. Però és que el capità al teniente de Cocentaina, també. I a continuació, tots. I va ser quan van descobrir la monja.

La participació de la força pública, en un primer moment, només va contribuir a la confusió:

—Van cridar la guàrdia civil —deia la senyora Virgília Mazanet—, i va anar, i els gorros de la guàrdia civil també saltaen del cap.” Segons altres, no eren els tricorns, sinó les capes

que dansaven en l'aire, totes soles, inexplicablement.

El senyor Ernesto Seguí havia sentit dir que "el personal apagant el foc veien que la capa es despenjava i se n'anava pa cal carrer, i se n'anava pa ca dins de les quadres", però ell mateix igualment havia sentit dir que "un xic molt de la broma, es veu que la capa de la guàrdia civil, en eixa de tantes, se la va deixar penjà a l'entrà de la pallissa, i aquell de dalt l'escala la va tirar i va dir: 'ahí el teniu!' I tots, les cames els tupaven al tos pa pegar a fugir."

Va ser, però, el senyor Francisco Català qui va reportar la versió més acabada, d'un detallisme sorprenent, quasi preciosista, potser ja impossible de superar, mig segle després del fets:

—Un cosí meu tenia la bicicleta allí, i desapareix la bicicleta, se la troben allà avall dels bancals, i el capot del cabo de la guàrdia civil se'l troben damunt la bicicleta, que el tenia en la perxa d'allí dins del mas."

Però la força pública no es podia acovardir per això, i la recerca arribà al cap:

—La guàrdia civil va trobar una monja gità, estava oculta en una casilla de peons camineros que hi ha al costat del mas de la Volta. Diu: 'i en eixa habitació què tenen?' Diu: 'ahí, un nebodet.' Un nebodet?, i era una tia! Era la que fea les pràctiques d'esperitisme. Des d'allí desarrrotllava les pràctiques. Jo no sé això com ho poden fer, pero va fer filigranes. Quan la vaen agarrar a ella, es va acabar tot. Era una monja, que la vaen expulsar del convent ja, perquè va fer incorporar a una morta. Pos era una xica d'una família distinguida: en aquella època, en acabant de la guerra de Franco, el germà era jefe de la policia en..."

En una remota capital de província d'Espanya, que ometem. I poc dalt o baix, així van ser els encara famosos fets del mas de la Volta. Deixarem de banda les obscures intencions econòmiques —enveges d'herències o odis entre amos i mitgers, etc.— que,

segons la convicció general, se solen atribuir als protagonistes de la malifeta, perquè hi va haver uns protagonistes, als quals es van instruir les oportunes diligències judicials. Fóra interessant que algun becari de Contemporània es mirara algun dia la documentació que en va resultar.

Atenem només a la tradició oral, però sobta d'aquest cas la immediatesa, la proximitat temporal dels fets, la vigència. L'observador voldria aclarir el treball de tota aquella maquinació. I sobta encara més el fet que els manifesters que movien els fils de la trama es basaven en creences, tradicions antiquíssimes, que ells es limitaven a actualitzar. La tradició, sens dubte, els oferia una més clara possibilitat d'eficàcia. Els dissenyadors de la monja i dels focs del mas de la Volta no eren gens originals. La prova, per exemple, es pot trobar en un interessant text referit al poble de Malmercat (Pallars Sobirà), extret del *Viatge al Pirineu fantàstic* (pàg. 86), de Josep Coll: "El poble va ser víctima d'uns misteriosos focs, que també van fer anar de corcoll durant un temps tota la Ribera de Sort.

Un dia qualsevol dels veïns veien sortir una columna de fum del paller de Macarena, hi acudien amb galledes d'aigua i a l'arribar-hi, el foc havia desaparegut. O bé, descobrien que s'havien cremat unes trosses d'herba i, en canvi, la palla que hi havia a tocar no s'havia encès. Altres vegades es calava foc en un armari de Casa Corcó, atapeït de roba neta, i només es cremaven els calçotets de l'hereu. La gent en donava la culpa al rector del poble, un capellà amb fama de bruixot (...) quan el rector va abandonar el poble, els focs van desaparèixer."

Capellà o monja, mestres del foc: etern de l'infern o provisional del purgatori, anunciat en predicació o servit per l'inquisidor, plogut del cel damunt pobles sencers o encès en llenya als peus de l'heretge. La memòria col·lectiva popular té un gruixut, justificat estrat de foc eclesiàstic. El senyor Fuster, de Sueca, tenia tota la raó quan va escriure al seu *Diari* (28.X.52): "La verdadera 'Història' d'un poble seria, ben mirat, la història de les seves pors..."

Víctor Gómez Labrado